

Mgr Rafał Łukasiewicz

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytet Rzeszowski

Podmiotowe aspekty odpowiedzialności deliktowej oraz karnej w zakresie wyrzucania przedmiotów

Streszczenie

Odpowiedzialność prawna spowodowana wyrzuceniem przedmiotów z pomieszczenia na zewnątrz została uregulowana normatywnie w dwóch aktach prawnych – Kodeksie Cywilnym oraz Kodeksie Wykroczeń. Zakresy podmiotów, które mogą ponosić odpowiedzialność na podstawie tych regulacji nie są jednak tożsame. Wynika to przede wszystkim z funkcjonującej w obrębie prawa cywilnego konstrukcji odpowiedzialności na zasadzie ryzyka oraz dominującej w prawie karnym odpowiedzialności na zasadzie winy.

Celem niniejszego artykułu jest wykazanie warunków, które muszą być spełnione, aby ta sama osoba mogła ponosić odpowiedzialność karną oraz cywilną spowodowaną zaistnieniem wskazanego stanu faktycznego oraz wyliczenie sytuacji, w których taki scenariusz jest wykluczony. Godzi się zauważyć, że problematyka ta leży na marginesie zainteresowań zarówno cywilistyki, jak i karnistyki.

Słowa kluczowe: odpowiedzialność prawna, wyrzucenie przedmiotów, prawo karne, prawo cywilne, zasada ryzyka, wina sprawcy.

Object Aspects of Civil and Criminal Responsibility in the Matter of Throwing Away Objects

Abstract

The legal responsibility for throwing away objects from premises was regulated in two legal acts: the Civil Code and the Misdemeanor Code. The types of responsibility of a person have been determined differently in two cases. In case of the civil law it is based on the principle of risk, while in the other one it depends on indicating the guilt of a perpetrator.

The aim of this article is to present the demands which must be fulfilled so that the same person could bear both civil and criminal responsibility, caused by the occurrence of

real incident, as well as listing the situations in which such a scenario is excluded. It is worth mentioning that these problems are on the margin of civil and criminal lawyers' interest.

Key words: *legal responsibility, throwing away objects, civil law, criminal law, principle of risk, the guilt of a perpetrator.*

Wstęp

Odpowiedzialność spowodowana wyrzuceniem przedmiotów z pomieszczenia na zewnątrz stanowi problematykę usytuowaną na pograniczu zainteresowań doktryny prawa karnego oraz cywilnego. Została ona uregulowana normatywnie w dwóch aktach prawnych – Kodeksie Cywilnym (art. 433) oraz Kodeksie Wykroczeń (art. 75), wykazując jednak daleko idące różnice. Przede wszystkim inaczej określona została odpowiedzialność podmiotów – w pierwszym przypadku jest ona oparta na zasadzie ryzyka, w drugim zaś nałożenie sankcji uzależnione jest od wykazania winy sprawcy. Poza tym inaczej rzecz ma się w samym określeniu podmiotu odpowiedzialnego. Regulacja artykułu 75 KW dotyczy samego sprawcy, art. 433 KC zaś odnosi się do osoby zajmującej pomieszczenie.

Przyjęte przez ustawodawcę konstrukcje normatywne w zakresie odpowiedzialności za wyrzucanie przedmiotów wskazują na objęcie tej problematyki dwoma stosunkowo odległymi od siebie gałęziami prawa. Prowadzi to do poważnych implikacji dotyczących podmiotów, które mogą takiej odpowiedzialności podlegać. Celem niniejszego artykułu jest wykazanie warunków, które muszą być spełnione, aby ta sama osoba mogła ponosić odpowiedzialność karną oraz cywilną, spowodowaną zaistnieniem wskazanego stanu faktycznego oraz wyliczenie sytuacji, w których taki scenariusz jest wykluczony. Autor posługuje się tutaj przede wszystkim egzegezą tekstu prawnego ustaw normujących tę materię. Zostaną zatem zaprezentowane takie zagadnienia, jak odpowiedzialność za wykroczenie oraz, pozostające z nią w związku, odpowiedzialność z Kodeksu Karnego, odpowiedzialność cywilna oraz związek pomiędzy artykułami 75 KW i 433 KC. Poruszona zostanie również kwestia praktycznej zasadności prowadzenia jednego postępowania w obu sprawach (w postępowaniu adhezyjnym) lub też jej sądenia osobno w sprawie karnej i osobno w sprawie cywilnej.

1. Odpowiedzialność z artykułu 75 KW

Paragraf pierwszy artykułu 75 KW stanowi, że kto bez zachowania należytej ostrożności wystawia lub wywiesza ciężkie przedmioty albo nimi rzuca, wylewa płyny,

wyrzuca nieczystości albo doprowadza do wypadania takich przedmiotów lub wylewania się płynów, podlega karze grzywny do 500 złotych albo karze nagany.

Nie ulega wątpliwości, że zgodnie z art. 1 KW odpowiedzialności za wykroczenie podlega ten tylko, kto popełnia czyn społecznie szkodliwy, a zatem niezbędne jest udowodnienie, że czyn popełniła konkretna osoba. Wynika to z, występującej w obrębie prawa karnego, zasady domniemania niewinności, a także zasad winy oraz indywidualnej i osobistej odpowiedzialności. Inaczej jest w sytuacji osoby popełniającej delikt na mocy art. 433 KC. Prawodawca wprowadza tutaj domniemanie, że przedmiot został wyrzucony, spadł lub został wylany na skutek działania osoby zajmującej pomieszczenie. Jest to, co prawda, domniemanie podważalne poprzez podniesienie zarzutu siły wyższej, spowodowania tej szkody przez samego poszkodowanego albo przez osobę trzecią, za którą zajmujący pomieszczenie nie ponosi odpowiedzialności i której działaniu nie mógł zapobiec, nie mniej jednak konstrukcja taka wymaga pewnej aktywności dowodowej ze strony zajmującego pomieszczenie. Problematyka ta zostanie jednak bliżej przedstawiona w części dotyczącej odpowiedzialności z art. 433 KC.

Uregulowane w artykule 75 KW wykroczenie ma charakter powszechny i abstrakcyjny, a więc konsekwencje prawno-karne zachodzą nawet wtedy, gdy z zachowania sprawcy nie wynikała żadna szkoda. Natomiast w przypadku, gdy takowa szkoda miała miejsce, odpowiedzialność sprawcy kształtuje się zależnie od rodzaju zaistniałego skutku¹. Przepis ten mówi o niezachowaniu należytej ostrożności, czyli braku rozważliwej, przeczności, jaką zachowałby w danych okolicznościach normalny człowiek, przy możliwości przewidywania skutków własnego postępowania, w przedmiocie zagrożenia życia lub zdrowia człowieka albo mienia². Na uwagę zasługuje fakt, że niezachowanie należytej staranności wcale nie decyduje o umyślności, bądź nieumyślności, jest bowiem znamieniem strony przedmiotowej, a nie podmiotowej (można nie zachować należytej ostrożności zarówno umyślnie, jak i nieumyślnie)³. Jeżeli zatem osoba rzuca kamieniem w drzewo, chcąc zrzucić zaczepiony między gałęziami przedmiot, to można powiedzieć o umyślności. Natomiast, gdy spadła doniczka umieszczona przy oknie w kwietniku, który – jak się okazuje – nie był przystosowany do takiego ciężaru, o czym dana osoba nie wiedziała, możemy

¹ M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks wykroczeń: komentarz*, wyd. Wolters Kluwer Polska, Warszawa-Kraków 2009, s. 271.

² T. Grzegorzczak, W. Jankowski, M. Zbrojewska, *Kodeks wykroczeń: komentarz*, wyd. Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010, s. 295.

³ M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń: komentarz*, wyd. C. H. Beck, Warszawa 2005, s. 295.

twierdzić, że czyn miał charakter nieumyślny⁴. Dobrem chronionym jest tutaj bezpieczeństwo ludzi lub mienia.

Możliwość znalezienia się przedmiotu poza mieszkaniem (pomieszczeniem) jest w omawianych wypadkach różnorodna i może polegać na wystawianiu lub wywieszaniu ciężkich przedmiotów (np. doniczka zawieszona na balkonie); rzucaniu ciężkimi przedmiotami (np. wyrzucenie piłki podczas zabawy); wylewaniu płynów (np. wylanie przez okno wody z doniczki); wyrzucaniu nieczystości (np. brudnej wody z miednicy), czy też doprowadzeniu do wypadania ciężkich przedmiotów albo do wylewania się płynów.

Należy zwrócić uwagę na to, że pojęcie ciężkiego przedmiotu niekoniecznie musi się odnosić jedynie do jego wagi. Przykładowo balon z wodą zrzuty z parteru nie wyrządzi takiego niebezpieczeństwa czy też szkody, jak ten sam przedmiot wyrzucony z wysokości dziesiątego piętra. Również określenie przedmiotu mianem ciężkiego może być uzależnione od osoby, która go rzuciła oraz siły z jaką to zrobiła: np. upuszczenie naczynia przez drobną kobietę nie wywoła takiego niebezpieczeństwa, jak wyrzucenie go z impetem przez rosnącego mężczyznę.

Doprowadzenie do wypadania, czy też wylania należy rozumieć jako związek przyczynowy pomiędzy tymi zdarzeniami a zachowaniem sprawcy, o którym możemy mówić, gdy wypadnięcie lub wylanie było następstwem nieostrożności sprawcy, które sprawca przewidywał albo mógł przewidzieć⁵.

Paragraf drugi artykułu 75 KW stanowi, że jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 ze złośliwości lub swawoli, podlega karze ograniczenia wolności albo grzywny. Jest to kwalifikowany typ wykroczenia, charakteryzujący się umyślnością w zamiarze bezpośrednim, dokonany z pobudek złośliwości (chęć dokuczenia innej osobie) lub swawoli (lekceważenie bezprawności swego działania)⁶. Użyte w treści przepisu określenie „ze złośliwości lub swawoli” należy pojmować jako spowodowanie przez sprawcę w sposób umyślny, według własnej woli, przy nieliczeniu się z nikim i niczym, niekorzystnego biegu rzeczy, w postaci chęci wywołania niepotrzebnych działań ze strony instytucji użyteczności publicznej albo innego organu ochrony bezpieczeństwa, porządku publicznego lub zdrowia⁷.

⁴ W. Kotowski, *Kodeks wykroczeń: komentarz*, wyd. Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009, s. 468.

⁵ M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks wykroczeń ...*, s. 271.

⁶ M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń ...*, s. 295.

⁷ T. Grzegorzczak, W. Jankowski, M. Zbrojewska, *Kodeks wykroczeń ...*, s. 269.

Wyrzucenie przedmiotu albo inna forma przemieszczenia się go z pomieszczenia na zewnątrz może rodzić skutki znacznie bardziej groźne, aniżeli samo stworzenie niebezpieczeństwa. Dochodzi wówczas do zbiegu z jednym z przepisów Kodeksu Karnego. Ma to miejsce w następujących przypadkach:

- w zbiegu pozornym z art. 156 § 2 KK, w przypadku nieumyślnego spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (konsumpcja),
- w zbiegu pozornym z art. 157 § 3 KK, w przypadku nieumyślnego spowodowania średniego uszczerbku na zdrowiu (konsumpcja),
- w zbiegu pozornym z art. 160 KK, w przypadku bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia człowieka (konsumpcja),
- w zbiegu rzeczywistym z art. 288 KK, w przypadku zniszczenia, uszkodzenia lub uczynienia niezdatną do użycia cudzej rzeczy, przy czym, gdy wartość szkody jest mniejsza niż 250 zł, stosuje się art. 124 KW.

2. Odpowiedzialność cywilna z art. 433 KC

Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez wyrzucenie, wylanie lub spadnięcie jakiegoś przedmiotu na zewnątrz pomieszczenia ma swoje źródło w prawie rzymskim, gdzie występowała odrębna skarga (*actio de effusis vel deiectionis*)⁸. Odpowiedzialność ta miała charakter surowy, gdyż była uniezależniona od winy osoby zajmującej pomieszczenie (*habitor*)⁹. Choć instytucja ta ma tak głębokie korzenie, została uwzględniona tylko przez nieliczne ustawodawstwa – m.in. w polskim Kodeksie Cywilnym. W kodeksach cywilnych takich państw jak Niemcy czy Francja trudno szukać przepisu prawnego, który byłby poświęcony temu stanowi faktycznemu. Ma to swoje bezpośrednie przełożenie na aspekt odpowiedzialności za ten delikt, która w tych państwach kształtuje się na zasadzie winy, a nie jak w Polsce – na zasadzie ryzyka.

⁸ Szerzej: W. Wołodkiewicz, *Europa i prawo rzymskie, szkice z historii europejskiej kultury prawnej*, Wyd. Oficyna Wydawnicza Wolters Kluwer Business, Warszawa 2009, s. 528-550; tenże, M. Zabłocka, *Prawo rzymskie. Instytucje*, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2009, s. 266-267; B. Sitek, *Actiones populares w prawie rzymskim na przełomie republiki i pryncypatu*, Wyd. Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 1999, s. 165-166; A. Dębiński, *Rzymskie prawo prywatne*, Wyd. LexisNexis, Warszawa 2011, s. 297; M. Kuryłowicz, A. Wiliński, *Rzymskie prawo prywatne. Zarys wykładu*, Wyd. Oficyna Wydawnicza Wolters Kluwer Business, Warszawa 2008, s. 279.

⁹ A. Szpunar, *Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez zwierzęta i rzeczy*, wyd. Prawnicze, Warszawa 1985, s. 59.

Zobowiązanie do zapłaty odszkodowania jest specyficznym dla zobowiązań obowiązkiem, ponieważ w przeciwieństwie do odpowiedzialności kontraktowej (stanowiącej znaczną część zobowiązań w ogóle) rządzi się innymi prawami. Przede wszystkim odpowiedzialność kontraktowa jest uregulowana od początku pomiędzy dwoma (lub więcej) podmiotami, czego konsekwencją jest to, że osoba zobowiązana do świadczeń odszkodowawczych jest znana uprawnionemu *prima facie*. Inaczej jest przy odpowiedzialności deliktowej, gdzie dłużnik stosunku zobowiązaniowego nie jest zindywidualizowany, stąd też należy go odszukać i wskazać z nieokreślonego kręgu osób.

Nie jest to jedyna różnica pomiędzy reżimami odpowiedzialności cywilnoprawnej, jednak pozostałe nie mają tak doniosłego znaczenia dla przedmiotu niniejszej pracy, stąd zostały pominięte.

Odpowiedzialność deliktowa za czyny własne oparta jest generalnie na zasadzie winy. W przypadku omawianego artykułu 433 KC ustawodawca zdecydował się na znacznie dalej posuniętą odpowiedzialność na zasadzie ryzyka. Ma to swoje logiczne podłoże wynikające z niezbędności ochrony osób poszkodowanych, które z reguły nie mogą w inny sposób ustalić źródła wyrządzonej im szkody, jak przez wskazanie pomieszczenia, z którego wypadł przedmiot lub wylała się ciecz powodująca szkodę¹⁰. Specyficzne określenie w hipotezie omawianej normy jej podmiotu, a więc zajmującego pomieszczenie (tego, który nim faktycznie włada niezależnie od tytułu prawnego) rodzi istotne konsekwencje prawne. Potwierdza to wyrok SN z 15.09.1959 r., CR 1071/58¹¹. Warunkiem uzyskania świadczenia nie jest bowiem wskazanie osoby, która faktycznie przedmiot wyrzuciła, ale wskazanie tego, kto faktycznie zajmuje pomieszczenie, z którego dany przedmiot został wyrzucony (wylany). Mamy więc do czynienia z domniemaniem, że to ta osoba wyrzuciła dany przedmiot. Jeżeli więc nie udowodni ona, że skutek w postaci szkody nastąpił w wyniku siły wyższej, z wyłącznej winy poszkodowanego czy też z wyłącznej winy osoby trzeciej, za którą zajmujący pomieszczenie nie ponosi odpowiedzialności i której działaniu nie mógł zapobiec (przyczyny egzoneracyjne)¹², to ponosi ona odpowiedzialność niezależnie od tego, czy udowodni się jej faktyczne spowodowanie jej działaniem szkody. Jeżeli pomieszczenie zajmuje kilka osób, ich odpowiedzialność jest solidarna. Współkorzystanie z pomieszczenia wspólnego w taki sposób, który nie stwarza dla nikogo wyłączności, a nie dotyczy osób trzecich, wywołuje odpowiedzialność solidarną. Jeżeli natomiast do pomieszczenia mają

¹⁰ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. C. H. Beck, Warszawa 2010, s. 234.

¹¹ „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych” 1961, nr 6, poz. 159.

¹² Szerzej: A. Szpunar, *Odpowiedzialność za szkody ...*, s. 80-88.

także dostęp osoby postronne, za szkodę odpowiada sprawca na podstawie art. 415 KC. Posiadacz budynku mógłby odpowiadać, gdyby można mu było przypisać zaniedbanie¹³. W przypadku stałych hoteli robotniczych wypowiedział się SN w wyroku z 16 maja 1985 r. II CR 136/85¹⁴. Należy pamiętać o tym, że odpowiedzialność na zasadzie ryzyka nie może być rozciągnięta tak daleko, aby ponosił ją faktycznie zajmujący pomieszczenie, gdy wyrzucenie przedmiotu jest świadomym i przez sprawcę zamierzonym atakiem agresji¹⁵. Kontrowersyjnym zagadnieniem jest sprawa wylania się płynów z pomieszczenia położonego na wyższej kondygnacji do pomieszczenia ulokowanego niżej¹⁶. Problem ten wywołał spór w doktrynie, który miał swoje przełożenie również na sprzeczność orzecznictwa Sądu Najwyższego. Aktualnie przeważa stanowisko opowiadające się za zaliczeniem tego przypadku do zakresu przedmiotowego omawianego przepisu, pomimo że przez lata SN wypowiedział się odmiennie. Wydaje się zasadnym, aby ustawodawca *expressis verbis* wypowiedział się co do tego przypadku. Treść przepisu art. 433 KC budziła żywe dyskusje również w innych kwestiach, których nie sposób omówić ze względu na ograniczony zakres niniejszej pracy¹⁷.

3. Odpowiedzialność karna a odpowiedzialność deliktowa

Aby odpowiedzieć na pytanie, czy istnieje możliwość odpowiedzialności tej samej osoby na podstawie przepisów art. 75 KW oraz art. 433 KC, należy dokonać analizy zakresów podmiotowych wskazanych regulacji. Godzi się zauważyć, że odpowiedzialność za wykroczenie stypizowane w art. 75 KW jest niezależna od tego, czy powstała jakakolwiek szkoda. Nie mniej jednak, w zależności od skutku zaistniałego stanu faktycznego, można wskazać na dwie kategorie wypadków, w których zastosowanie znajdzie ten przepis.

Pierwszą grupę można utworzyć z sytuacji prawnych unormowanych w art. 75 KW oraz art. 160 KK (konsumująca art. 75KW), gdzie *de facto* nie dochodzi do żadnej szkody, która mogłaby mieć odzwierciedlenie w odpowiedzialności odszkodowawczej (cywilnej). Można by oczywiście podjąć próbę udowodnienia, że na skutek samego narażenia na

¹³ G. Bieniek, *Komentarz do kodeksu cywilnego*, wyd. LexisNexis, Warszawa 2007, s. 408.

¹⁴ „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna oraz Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych” 1986, nr 4, poz. 55.

¹⁵ G. Bieniek, *Komentarz do kodeksu ...*, s. 408.

¹⁶ W. Czachórski, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, wyd. LexisNexis Polska, Warszawa 2009, s. 156.

¹⁷ Szerzej problematyką odpowiedzialności z art. 433 KC zajmował się A. Szpunar w pracach: *Odpowiedzialność za szkody ...*, jak też *Szkoda wyrządzona przez wyrzucenie rzeczy z pomieszczenia oraz O zakresie odpowiedzialności z art. 433 k.c.*

niebezpieczeństwo nastąpił rozstrój zdrowia (np. nerwica), co wydaje się wzbudzać uzasadnione wątpliwości.

W drugiej zaś grupie znajdują się przepisy Kodeksu Karnego, które, podobnie zresztą jak art. 160 KK, konsumują art. 75 KW. Mowa o artykułach 156 § 2 KK, 157 § 3 KK, 288 KK (ewentualnie 124 KW), w przypadku których możemy już mówić o czynach stwarzających możliwość świadczeń odszkodowawczych. Otwiera się pole do dyskusji dotyczącej możliwości odpowiedzialność tej samej lub różnych osób za wyrzucenie przedmiotów.

Należy jeszcze nadmienić, że niemożliwa jest odpowiedzialność z art. 433 KC, w związku z popełnieniem czynów określonych w przepisach 156 § 1 czy 157 § 1 lub 2 KK, ponieważ przestępstwa te są umyślne, a art. 433 KC obejmuje tylko działanie nieumyślne (co potwierdza orzeczenie SN z 7 lutego 1968 r., sygn. II CR 337/67¹⁸).

Z powyższych rozważań wynika więc, że aby zaistniała zarówno odpowiedzialność za przestępstwo konsumujące typ wykroczenia określony w art. 75 KW, jak i odpowiedzialność cywilna z art. 433 KC, muszą być spełnione następujące przesłanki:

- musi powstać szkoda na osobie – szkoda majątkowa albo krzywda,
- przestępstwo musi być nieumyślne.

Tak jak już wcześniej zaznaczono, istnieje zasadnicza różnica w dochodzeniu sprawiedliwości przez poszkodowanego na podstawie przywołanych artykułów. W odpowiedzialności karnej istnieje konieczność wskazania konkretnej osoby i udowodnienia jej popełnienia czynu, a więc tego, że to ona jest sprawcą. W odpowiedzialności za wyrzucenie przedmiotów określonej w Kodeksie Cywilnym nie trzeba wskazać osoby sprawcy, ponieważ odpowiedzialność zajmującego pomieszczenie opiera się na zasadzie ryzyka, więc istnieje swoiste domniemanie, że to on wyrzucił te przedmioty.

Jeżeli więc poszkodowany widział, kto wyrzucił przedmiot, sytuacja wydaje się dosyć prosta. Występują tutaj dwie możliwości:

- jeżeli tożsamość sprawcy i zajmującego pomieszczenie jest ta sama albo
- jeżeli są to dwie różne osoby (tutaj rozwija się cały wachlarz możliwości, chociażby gdy jest to podopieczny – wina w nadzorze – albo złodziej).

Jeżeli poszkodowany nie widział, kto wyrzucił przedmiot, odpowiedzialność karna jest znacznie ograniczona. Można oczywiście dojść do tego, kto jest sprawcą np. po śladach

¹⁸ „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna oraz Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych” 1969, nr 1 poz. 15.

daktyloskopijnych na wyrzuconym przedmiocie, jednak nie ma gwarancji, że uda się znaleźć sprawcę, nie mówiąc już o udowodnieniu mu winy. Ważne jest jednak to, że osoba, która doznała jakiegoś uszczerbku, osiągnie to, co jest dla niej najistotniejsze – naprawienie szkody. Bardzo często dla poszkodowanego nie ma tak naprawę znaczenia, czy sprawca poniesie karę, najważniejsze jest to, aby jego uszczerbek został zrekompensowany. Odpowiedzialność na zasadzie ryzyka zapewnia naprawienie szkody lub krzywdy, jeżeli wykaże się jedynie, że przedmiot został wyrzucony z określonego pomieszczenia. Jest to o tyle korzystne rozwiązanie, że przechodzień zazwyczaj nie jest w stanie wskazać więcej niż źródła, z którego przedmiot został wyrzucony lub wylany.

Godzi się zauważyć również, że ze strony potencjalnie ponoszącego odpowiedzialność powyższa różnica (w konieczności lub braku konieczności udowodnienia, kto jest sprawcą faktycznym) ma ogromne znaczenie. Aby uwolnić się bowiem od odpowiedzialności karnej, wystarczy, że sprawca nie będzie czynił nic (o ile materiał dowodowy nie wykaże jego winy), natomiast, aby uwolnić się od odpowiedzialności odszkodowawczej, trzeba udowodnić, że czyn popełniła inna osoba (lub nastąpiło to na skutek siły wyższej).

4. Zasadność postępowania adhezyjnego

Godzi się zauważyć – już na wstępie, że postępowanie w sprawach wykroczeń w przypadku odpowiedzialności tej samej osoby z art. 75 KW i 433 KC jest niemożliwe, ponieważ sytuacja taka występować może tylko w przypadku zbiegu przepisu za wykroczenie z jednym z przepisów Kodeksu Karnego. Stosuje się więc wówczas przepisy Kodeksu Postępowania Karnego oraz określone w nim postępowanie adhezyjne.

Przede wszystkim trzeba zwrócić uwagę na to, że w praktyce postępowanie adhezyjne ma miejsce stosunkowo rzadko. Rzuca to negatywne światło na funkcjonowanie sądownictwa, ponieważ postępowanie przydatkowe znacznie zmniejsza koszty, które ponosi państwo w związku z rozpoznanem sprawy osobno w postępowaniu karnym i cywilnym. Koszty postępowania cywilnego, którymi obciąża się stronę, w żadnym wypadku nie pokrywają rzeczywistych nakładów, jakie ponosi z tego tytułu państwo.

Jak już wcześniej zaznaczono, osoba pokrzywdzona wyrzuceniem przedmiotu mogła doznać uszczerbku poprzez działanie zajmującego pomieszczenie, albo innej osoby.

Jeżeli pokrzywdzony występuje w procesie karnym, to oprócz odpowiedzialności karnej, sprawca może odpowiadać na podstawie:

- art. 415 KC, jeżeli sprawcą jest osoba trzecia (za którą zajmujący pomieszczenie nie ponosił odpowiedzialności i której działaniu nie mógł zapobiec). W tej kwestii występują liczne problemy w związku z określeniem zakresu osób zaliczających się do tej grupy¹⁹,
- art. 433 KC, jeżeli sprawcą jest zajmujący pomieszczenie.

Wydaje się, że w obu tych przypadkach, gdyby doszło do skazania oskarżonego za przestępstwo, wykazanie szkody (majątkowej lub krzywdy) byłoby stosunkowo proste. Trudniej bowiem udowodnić w sytuacji wyrzucenia przedmiotu z pomieszczenia odpowiedzialność karną (opartą na zasadzie winy) niż odpowiedzialność cywilną (opartą na zasadzie ryzyka). Wydaje się więc, że w tym wypadku nie można byłoby powoływać się na argument, że rozpatrzenie powództwa cywilnego w procesie karnym spowodowałoby znaczne przedłużenie postępowania.

Wnioski

Warto podkreślić, że problematyka poruszona w niniejszym szkicu jest na marginesie zainteresowań tak przedstawicieli prawa karnego, jak i prawa cywilnego. Warto zwrócić uwagę na różnorodność skutków prawnych, które niesie ten sam stan faktyczny, a także ściśle określone warunki, które muszą być spełnione, aby ta sama osoba ponosiła odpowiedzialność z dwóch przepisów mających swe źródła w Kodeksie Wykroczeń oraz Kodeksie Cywilnym. Zakresy podmiotów, które mogą ponieść odpowiedzialność z tych przepisów, nie są bowiem tożsame. Regulują one stany faktyczne, które pomimo, że są do siebie bardzo zbliżone, poprzez zastosowanie kryteriów podmiotowych oraz posłużenie się różnymi zasadami odpowiedzialności mają daleko idące konsekwencje praktyczne. Zagadnienie to ma więc walor nie tylko teoretyczny, który był akcentowany w niniejszej pracy, ale także aspekt praktyczny. O atrakcyjności zagadnienia świadczy też fakt, że jest ono swoistym pomostem pomiędzy cywilistyką i karnistyką.

¹⁹ Szerzej: A. Szpunar, *Odpowiedzialność za szkody ...*, s. 77-80.